YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kuudes jaosto)
1 päivänä helmikuuta 1996 *

Asiassa C-308/94,

jonka Cour du travail de Liège (Belgia) on saattanut EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan mukaisesti yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Office national de l'emploi

vastaan

Heidemarie Naruschawicus

ennakkoratkaisun sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 2 päivänä kesäkuuta 1983 annetulla neuvoston asetuksella (ETY) N:o 2001/83 (EYVL L 230, s. 6),

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja C. N. Kakouris (esittelevä tuomari) sekä tuomarit F. A. Schockweiler, P. J. G. Kapteyn, J. L. Murray ja H. Ragnemalm,

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

julkisasiamies: A. La Pergola,
kirjaaja: R. Grass,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Heidemarie Naruschawicus, edustajinaan asianajajat Christiane Theysgens ja Benoît Lespire, Liège,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään oikeudellisen yksikön virkamies Maria Patakia,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan julkisasiamiehen 12.10.1995 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Cour du travail de Liège on 15.11.1994 tekemällään ja yhteisöjen tuomioistuimen kirjaamoon 22.11.1994 saapuneella päätöksellä esittänyt yhteisöjen tuomioistumelle EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan mukaisesti kolme ennakkoratkaisukysymystä sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 2 päivänä kesäkuuta 1983 annetulla neuvoston asetuksella (ETY) N:o 2001/83 (EYVL L 230, s. 6, jäljempänä asetus N:o 1408/71), 13 artiklan 2 kohdan a ja d alakohdan sekä 71 artiklan 1 kohdan b alakohdan i kohdan tulkinnasta.

2 Nämä kysymykset on esitetty Office national de l'emploi'n (kansallinen työllisyysvirasto, jäljempänä ONEM), joka on pääasian valittaja, ja Heidemarie Naruschawicuksen, joka on pääasian toinen asianosainen, välisessä oikeudenkäynnissä, jossa on kysymys siitä, että aluetarkastaja ei myöntänyt Naruschawicukselle työttömyyskorvausta.

3 Asiakirjoista käy ilmi, että Naruschawicus, joka on Belgian kansalainen, työskenteli 1.6.1981—20.4.1991 välisen ajan täysiaikaisena työntekijänä Saksassa Forces armées belgesin (Belgian asevoimat, jäljempänä FBA) palveluksessa. Tänä aikana hän asui Saksassa, mutta virkamiehenä hänen lain mukainen kotipaikkansa oli Blégny Belgiassa. FBA otti hänet uudelleen palvelukseensa osa-aikaisena työntekijänä 1.7.1991 lukien.

4 Asuen edelleen Saksassa Naruschawicus haki Liègen alueelliselta työvoimatoimistolta — joka oli toimivaltainen hänen lain mukaisen kotipaikkansa perusteella — työttömyyskorvausta 22.4.1991 lukien. Tämä toimisto asetti hänet työttömiä koskevan valvonnan alaiseksi ja tässä tarkoituksessa hän ajoittain matkusti Arnsbergistä (Saksa), joka oli hänen asuinpaikkansa, Liègeen.

5 Naruschawicusille myönnettiin työttömyyskorvaus 22.4.1991 lukien ja hän nosti sitä 30.6.1991 saakka. Aluetarkastaja päätti kuitenkin 21.11.1991 tekemällään päätöksellä sulkea hänet takautuvasti 22.4.1991 lukien pois korvauksensaajien piiristä ja vaati, että näiden päivämäärien välisenä aikana suoritetut korvaukset maksetaan takaisin perustellen tätä sillä, että koska Naruschawicus ei tosiasiallisesti asunut Belgiassa, hän ei ollut työmarkkinoiden käytettävissä.

6 Asianomainen valitti tästä päätöksestä Tribunal du travail de Liègeen. Viimeksi mainittu katsoi 25.2.1993 antamallaan päätöksellä, että Naruschawicusilla oli oikeus saada työttömyyskorvausta ONEM:lta.

7 Tämä toimielin valitti tästä päätöksestä Cour du travail de Liègeen, joka pohti asetuksen N:o 1408/71 13 artiklan 2 kohdan a ja d alakohdan sekä 71 artiklan 1 kohdan b alakohdan i kohdan tulkintaa.

8 Asetuksen 13 artiklan 2 kohdassa säädetään seuraavasti:

"Jollei 14—17 artiklasta muuta johdu:

a) jäsenvaltion alueella työssä oleva työntekijä on tämän valtion lainsäädännön alainen, vaikka hän asuu toisen jäsenvaltion alueella tai vaikka hänen työnantajanaan toimivan yrityksen tai yksityisen henkilön kotipaikka on toisen jäsenvaltion alueella;

— —

d) virkamiehet ja sellaisina pidettävät henkilöt ovat sen jäsenvaltion lainsäädännön alaisia, johon heidän työnantajanaan toimiva hallinto kuuluu;

— — ."

9 Asetuksen N:o 1408/71 71 artiklan 1 kohdan b alakohdassa annetaan muulle työntekijälle kuin rajatyöntekijälle, joka on työtön ja joka viimeisen työsuhteensa aikana asui muun kuin toimivaltaisen jäsenvaltion alueella, mahdollisuus

työttömyysetuuksien saamiseen joko toimivaltaisen jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti (i kohdassa tarkoitetussa tapauksessa) tai sen jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti, jossa hän asuu (ii kohdassa tarkoitetussa tapauksessa).

10 Tässä 71 artiklan 1 kohdan b alakohdan i kohdassa säädetään tarkemmin ottaen seuraavasti:

"muu työntekijä kuin rajatyöntekijä, joka on osittain, ajoittain tai kokonaan työtön ja joka asettuu työnantajansa tai työvoimaviranomaisten käytettäväksi toimivaltaisen valtion alueella, saa etuudet tämän valtion lainsäädännön mukaisesti, niin kuin hän asuisi sen alueella; nämä etuudet antaa toimivaltainen laitos".

11 Ennakkoratkaisukysymykset sisältävässä päätöksessä Cour du travail de Liège korostaa ensinnäkin, että sinä aikana kun Naruschawicus oli työssä, Belgian valtio (ministère de la Défense nationale, Belgian puolustusministeriö) suoritti työnantajan ominaisuudessa sosiaaliturvamaksuja ONEM:lle, joten tämän vuoksi asetuksessa N:o 1408/71 tarkoitettu toimivaltainen jäsenvaltio olisi Belgian kuningaskunta.

12 Cour du travail de Liège toteaa kuitenkin, että tämä tapaus on erikoislaatuinen siitä syystä, että Naruschawicus oli työssä ollessaan puolustusministeriön palveluksessa oleva virkamies, mutta virkasuhteen lakatessa tämä ministeriö katsoi hänen olleen palkattu työntekijä; tältä osin hän sai Belgian lainsäädännön mukaisen B-todistuksen. Tämän jälkikäteen tapahtuneen uudelleen määrittelyn tarkoituksena oli tehdä mahdolliseksi se, että Naruschawicusilla olisi ollut oikeus saada työttömyysavustuksia ja päästä sairaus- sekä työkyvyttömyysvakuutusta koskevassa lainsäädännössä säädettyjen etuuksien piiriin. Mikäli Naruschawicusta olisi pidetty palkattuna työntekijänä työsuhteen alkamisesta lukien, olisi häneen pitänyt asetuksen 13 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaan soveltaa Saksan lainsäädäntöä, kun

taas siinä tapauksessa, että hänen olisi katsottu olleen virkamies tai sellaisena pidettävä henkilö, häneen olisi asetuksen 13 artiklan 2 kohdan d alakohdan mukaan sovellettu Belgian lainsäädäntöä.

13 Cour du travail de Liège arvelee, että mikäli Belgian lainsäädäntöä sovellettaisiin, olisi vielä täsmennettävä asetuksen 71 artiklan 1 kohdan b alakohdan i kohdassa esiintyvän työntekijän käytettäväksi asettumisen merkitys ja erityisesti se, riittääkö, että oleskelupaikan toimivaltainen laitos rekisteröi työntekijän, vai oletetaanko sen perusteella, että henkilö tosiasiallisesti asui kansallisen alueen ulkopuolella, *juris et de jure,* että hän ei ollut käytettävissä.

14 Ennakkoratkaisukysymykset esittänyt tuomioistuin päätti tämän vuoksi esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Onko sovellettava lainsäädäntö määritettävä asetuksen N:o 1408/71 13 artiklan 2 kohdan a vai d alakohdan perusteella silloin, kun kysymyksessä on sellainen virkamies, joka on jäsenvaltion — tässä tapauksessa Belgian valtion (kansallinen puolustusministeriö) — palveluksessa ja joka työskentelee sellaisen toisen jäsenvaltion — tässä tapauksessa Saksan valtion — alueella, jonka alueella tämä työntekijä tosiasiallisesti asuu ja jonka virkasuhteen lakatessa on katsottu takautuvasti olleen palkattu työntekijä, jotta hänellä olisi oikeus saada työttömyyskorvausta ja päästä sairaus- sekä työkyvyttömyysvakuutusta koskevassa lainsäädännössä säädettyjen etuuksien piiriin?

2) Onko edellä mainitun asetuksen 71 artiklan 1 kohdan b alakohdan i kohtaa tulkittava siten, että sellainen palkattu työntekijä, joka ei ole rajatyöntekijä ja joka on kokonaan työtön, voi saada toimivaltaiselta valtiolta työttömyysetuuksia asumista koskevan ehdon estämättä, mikäli hän rekisteröityy työnhakijaksi toimivaltaisen laitoksen työvoimaviranomaisille siitä huolimatta, että hän on välimatkan vuoksi vähemmän käytettävissä kyseisten viranomaisten

tarjoamiin töihin ja että hän ei voi olla kyseisen laitoksen toimivaltaisten viranomaisten valvonnan alaisena, jotta tämä voisi todeta, täyttääkö hän korvausten myöntämisen edellytykset?

3) Voidaanko belgialaista työntekijää, joka on asunut yli kymmenen vuoden ajan Saksassa työskennellen siellä Belgian valtion palveluksessa ja joka on palannut kyseisen valtion palvelukseen oltuaan muutaman kuukauden kokonaan työtön, pitää 71 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitettuna työntekijänä, mikäli otetaan huomioon erityiset henkilökohtaiset ja ammatilliset sidossuhteet toimivaltaiseen valtioon?"

15 Ennen ennakkoratkaisukysymysten tutkimista on huomautettava, että asetuksen N:o 1408/71 4 artiklan 4 kohdassa jätetään sen asiallisen soveltamisalan ulkopuolelle virkamiesten ja sellaisina pidettävien henkilöiden erityisjärjestelmät. Pääasiaa koskevista asiakirjoista käy kuitenkin ilmi, että ennakkoratkaisukysymyksen esittänyt tuomioistuin katsoo, että Belgian valtion virkamiehenä Naruschawicus ei kuulunut erityisen virkamiehiä koskevan työttömyysvakuutusjärjestelmän, vaan Belgian lain mukaan palkattuihin työntekijöihin yleisesti sovellettavan järjestelmän piiriin.

Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys

16 Tällä kysymyksellä kansallinen tuomioistuin kysyy, onko sovellettava lainsäädäntö määritettävä asetuksen N:o 1408/71 13 artiklan 2 kohdan a vai d alakohdan perusteella silloin, kun kysymyksessä on sellainen jäsenvaltion palveluksessa ollut virkamies, joka on työskennellyt toisen jäsenvaltion alueella ja jonka ensin mainittu jäsenvaltio on virkasuhteen lakatessa takautuvasti katsonut olleen palkattu työntekijä eikä virkamies sen vuoksi, että tällä työntekijällä olisi oikeus saada työttömyyskorvausta ja päästä sairaus- sekä työkyvyttömyysvakuutusta koskevassa lainsäädännössä säädettyjen etuuksien piiriin.

17 Asiakirjoista käy ilmi, että Naruschawicus oli virkamies aina virkasuhteen lakkaamiseen asti. Tämän vuoksi Naruschawicusiin sovellettiin tuohon päivään asti asetuksen N:o 1408/71 13 artiklan 2 kohdan d alakohdan perusteella määräytyvää lainsäädäntöä. Sovellettava lainsäädäntö oli siten se, jonka alaisuuteen Naruschawicusin työnantajana toiminut hallinto kuului, eli Belgian lainsäädäntö.

18 Tätä toteamusta ja niitä seurauksia, jotka siitä aiheutuvat asetuksen N:o 1408/71 13 artiklan 2 kohdan d alakohdan perusteella, ei voida asettaa kyseenalaisiksi sen seikan perusteella, että virkasuhteen lakattua valtiotyönantaja katsoi hänen takautuvasti olleen palkattu työntekijä, jotta hänellä olisi ollut oikeus saada työttömyyskorvausta ja etuuksia sairauden ja työkyvyttömyyden perusteella.

19 Ensimmäiseen kysymykseen on tämän vuoksi vastattava siten, että sovellettava lainsäädäntö on määritettävä tämän asetuksen 13 artiklan 2 kohdan d alakohdan perusteella silloin, kun kysymyksessä on sellainen jäsenvaltion palveluksessa ollut virkamies, joka on työskennellyt toisen jäsenvaltion alueella ja jonka ensin mainittu jäsenvaltio on työsuhteen lakatessa takautuvasti katsonut olleen palkattu työntekijä eikä virkamies, jotta tällä henkilöllä olisi oikeus saada työttömyyskorvausta ja päästä sairaus- sekä työkyvyttömyysvakuutusta koskevassa lainsäädännössä säädettyjen etuuksien piiriin.

Toinen ennakkoratkaisukysymys

20 Tässä kysymyksessä kansallinen tuomioistuin kysyy, onko asetuksen N:o 1408/71 71 artiklan 1 kohdan b alakohdan i kohtaa tulkittava siten, että sellainen muu työntekijä kuin rajatyöntekijä, joka on kokonaan työtön ja joka asuu muun jäsenvaltion kuin toimivaltaisen valtion alueella, voi saada toimivaltaisen valtion myöntämiä työttömyysetuuksia, mikäli hän rekisteröityy työnhakijaksi tämän valtion viranomaisille, siitä huolimatta, että hän välimatkan vuoksi on vähemmän käytettävissä

kyseisten viranomaisten tarjoamiin töihin ja että hän ei voi olla tämän valtion toimivaltaisten viranomaisten valvonnan alaisena, jotta nämä voisivat todeta, täyttääkö hän korvausten myöntämisedellytykset.

21 Aluksi on huomattava, että vaikka virkamiehet mainitaan asetuksen N:o 1408/71 13 artiklan 2 kohdan d alakohdassa erillisenä ryhmänä määritettäessä heihin sovellettavaa lainsäädäntöä, tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteivät he olisi myöskin palkattuja työntekijöitä — joka on laajempi käsite — silloin, kun tämän asetuksen muita säännöksiä sovelletaan (ks. asia C-71/93, Van Poucke, tuomio 24.3.1994, Kok. 1994, s. I-1101, 17 ja 18 kohta).

22 Tästä seuraa, että asetuksen N:o 1408/71 71 artiklan 1 kohdan b alakohdan i kohtaa sovelletaan virkamiehiin samalla perusteella, kuin sitä sovelletaan palkattuihin työntekijöihin.

23 Tämän säännöksen mukaan "muu työntekijä kuin rajatyöntekijä, joka on — — kokonaan työtön ja joka asettuu — — työvoimaviranomaisten käytettäväksi toimivaltaisen valtion alueella, saa etuudet tämän valtion lainsäädännön mukaisesti, niin kuin hän asuisi sen alueella — — ."

24 Tässä säännöksessä ei kuitenkaan tarkenneta niitä olosuhteita, joiden on oltava olemassa, jotta käytettävänä olemista koskeva edellytys täyttyisi.

25 On kuitenkin heti huomautettava, että se seikka, että kyseinen työntekijä asuu muun jäsenvaltion kuin toimivaltaisen valtion alueella, ei estä tämän säännöksen soveltamista, vaan se päin vastoin on sen soveltamisen edellytys.

26 Tästä aiheutuu, että niillä olosuhteilla, joiden on oltava olemassa, jotta käytettävänä olemista koskeva edellytys täyttyisi, ei voi olla suoraan tai välillisesti sellaista vaikutusta, että tämän työntekijän olisi muutettava asuinpaikkaansa.

27 Näiden päätelmien perusteella on todettava, että tällainen työntekijä asettuu työvoimaviranomaisten käytettäväksi toimivaltaisen valtion alueella silloin, kun hän rekisteröityy työnhakijaksi näille viranomaisille (ks. asia 227/81, Aubin, tuomio 27.5.1982, Kok. 1982, s. 1991, 20 kohta) ja joutuu tämän valtion toimivaltaisen viranomaisten valvontaan.

28 Edellä lausutun perusteella on toiseen kysymykseen vastattava siten, että asetuksen N:o 1408/71 71 artiklan 1 kohdan b alakohdan i kohtaa on tulkittava siten, että sellainen muu työntekijä kuin rajatyöntekijä, joka on kokonaan työtön ja joka asuu muun jäsenvaltion kuin toimivaltaisen valtion alueella, voi saada työttömyysetuuksia toimivaltaisen valtion kustannuksella, mikäli hän rekisteröityy työnhakijaksi tämän valtion viranomaisille ja on niiden valvonnan alaisena.

Kolmas ennakkoratkaisukysymys

29 Tämä kysymys perustuu siihen oletukseen, että asetuksen N:o 1408/71 71 artiklan 1 kohdan b alakohdan i kohtaa ei periaatteessa voitaisi soveltaa Naruschawicusin kaltaisiin työntekijöihin. Ensimmäiseen ja toiseen ennakkoratkaisukysymykseen annetuista vastauksista käy kuitenkin ilmi, että tätä säännöstä sovelletaan sellaiseen henkilöön, joka on samanlaisessa tilanteessa kuin Naruschawicus.

30 Tämän vuoksi kolmanteen kysymykseen ei ole syytä vastata.

Oikeudenkäyntikulut

31 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneelle Euroopan yhteisöjen komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto)

on ratkaissut Cour du travail de Liègen 15.11.1994 tekemällä päätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

1) Sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annettua neuvoston asetusta (ETY) N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 2 päivänä kesäkuuta 1983 annetulla asetuksella (ETY) N:o 2001/83, on tulkittava siten, että sovellettava lainsäädäntö on määritettävä tämän asetuksen 13 artiklan 2 kohdan d alakohdan perusteella silloin, kun kysymyksessä on sellainen jäsenvaltion palveluksessa ollut virkamies, joka on työskennellyt toisen jäsenvaltion aluella ja jonka ensin mainittu jäsenvaltio on työsuhteen lakatessa takautuvasti katsonut olleen palkattu työntekijä eikä virkamies, jotta tällä henkilöllä olisi oikeus saada työttömyyskorvausta ja päästä sairaus- ja työkyvyttömyysvakuutusta koskevassa lainsäädännössä säädettyjen etuuksien piiriin.

2) Asetuksen N:o 1408/71 71 artiklan 1 kohdan b alakohdan i kohtaa on tulkittava siten, että sellainen muu työntekijä kuin rajatyöntekijä, joka on

kokonaan työtön ja joka asuu muun jäsenvaltion kuin toimivaltaisen valtion alueella, voi saada työttömyysetuuksia toimivaltaisen valtion kustannuksella, mikäli hän rekisteröityy työnhakijaksi tämän valtion viranomaisille ja on niiden valvonnan alaisena.

Kakouris Schockweiler Kapteyn

Murray Ragnemalm

Julistettiin Luxemburgissa 1 päivänä helmikuuta 1996.

R. Grass C. N. Kakouris

kirjaaja kuudennen jaoston puheenjohtaja